

În lumina poeziei - Itzik Manger - la ICR Tel Aviv

Arie Yass, Carol Feldman, Daniel Galay, dr. Aviva Tal, Andreea Soare, Miriam Fuchs

Seara de poezie dedicată memoriei marelui poet de limbă idiș Itzik Manger, organizată de Institutul Cultural român de la Tel Aviv în cadrul cafenelelor literare, a fost un eveniment de amploare, la care am asistat nu numai cu plăcere, dar și cu deosebit interes. Limba idiș are spațiul său specific în literatură. Dar pentru mine, idișul, pe care l-am auzit vorbit în casa părintească din strada Negru Vodă din București, a rămas viu într-un colț al inimii.

Ecoul acestor trăiri de odinioară a revenit odată cu versurile lui Itzik Manger, citite și cântate în acea seară la Institutul Cultural de la Tel Aviv. Tatăl meu avea o voce foarte frumoasă, iar cântecul idiș cu care mă adormea în copilărie a stăruit în memoria mea de-a lungul anilor. Pe atunci, părintele meu obișnuia să se întâlnească la o cafea pe Calea Văcărești cu un grup de scriitori de limba idiș și, rețin, că îmi povestea adeseori despre poetul Iacob Gropper, care făcea parte din acel grup.

Cu toate că limba idiș nu mai este vorbită ca odinioară în casele evreiești și nu mai este folosită ca limba literară, iată că în Israel există o casă dedicată culturii și scriitorilor de limbă idiș – Beit Leyvik din Tel Aviv. Instituția, în frunte cu directorul Daniel Galay a avut prilejul de a colabora cu I.C.R. Tel Aviv pentru această sărbătoare a limbii idiș și evocarea poetului Itzik Manger.

Trebuie să menționăm că Parlamentul României a instituit în 2017 Ziua Limbii și Teatrului Idiș. De atunci, anual, în România se celebrează în ziua de 30 mai cultura idiș, data care marchează ziua nașterii lui Itzik

Manger. Se pare că România este singurul stat din lume care a introdus în calendarul de sărbători culturale o zi dedicată idișului.

La evenimentul de la ICR Tel Aviv, seară literară și muzicală, poetul Itzik Manger a fost comemorat prin aducerea la lumină a operei sale, prin lectura unor versuri, prin muzică și prin analiza unor momente din viața și creația sa.

Celebra actriță și solistă Miriam Fuchs a deschis seara în fața unei săli arhipline, interpretând un cântec omagiu adus limbii idiș. Arie Yass, cunoscut artist și regizor de teatru, a moderat evenimentul și a împărtășit publicului o suită de amintiri despre prietenia și colaborarea cu Itzik Manger.

Directorul Leyvik House din Tel Aviv, Daniel Galay, a vorbit despre locul pe care Itzik Manger îl umple în literatura evreiască, despre parcursul

literar al poetului, de la debut până la culmile popularității. S-a oprit îndelung la percepția poetului în Israel și la influența pe care a avut-o în societatea israeliană. Se poate spune despre opera lui Itzik Manger că a deschis o poartă spre bogățiile culturii idiș.

Cunoscut muzicolog, Asnat Goldfarb-Arzuan a prezentat detalii despre producția piesei "Cartea Cântecelor Meghilei". Prin intermediul unei analize literare pe text și a unor fragmente din spectacolul realizat de regizorul Shmuel Bunim la Teatrul Bimot în 1966, Asnat Goldfarb a reușit să recreeze acest episod important din cariera literară a lui Manger, precum și începuturile colaborării poetului cu compozitorul Dubi Zeltzer.

Actor al scenei idiș și scriitor israelian de origine română, Carol Feldman a amintit audienței despre legăturile lui Itzik Manger cu România. În continuarea programului, Arie Yass și Carol Feldman au susținut un recital din poezia semnată de Itzik Manger în limbile idiș, ebraică și română. Andreea Soare, coordonator de programe al ICR din Tel Aviv, s-a bucurat de onoarea de a citi în ebraică din versurile lui Itzik Manger.

Roni Cohen, tânăr istoric al muzicii israeliene, a susținut o intervenție despre Itzik Manger – de la poet idișist de origine română la poet israelian. A subliniat astfel actualitatea operei literare a marelui poet în societatea contemporană israeliană, și, de asemenea, izvorul de inspirație pe care l-a oferit unor importanți artiști israelieni precum Arik Einstein sau Shlomo Artzi. Prin actualitatea operei sale, Itzik Manger devine „poetul idiș cel mai israelian”.

Despre Itzik Manger și poezia sa a vorbit dr. Aviva Tal de la Catedra de Idiș la Universitatea Bar Ilan, menționând că majoritatea poeziilor semnate de poet sunt balade, „nefiind create pentru a fi interpretate pe scenă”. Baladele au fost create sub influența folclorului idiș, pe care poetul îl cunoștea, la care a adăugat elemente tradiționale și fantastice, cu nuanțe de avangardă.

În continuarea programului și în încheiere, Miriam Fuchs a interpretat cântece bine cunoscute din cultura idiș, care au încântat publicul prezent în sală.

Am urmărit programul acestei seri, când cu o lacrimă bine stăpânită, când cu un zâmbet de bucurie, pentru plăcerea întâlnirii cu bogăția unei culturi, care a reușit să învingă timpul. (continuare în pag. 10)

Fotografii realizate de Ruth Oren

Dr. Aviva Tal, Carol Feldman, Daniel Galay, Asnat Goldfarb-Arzuan, Roni Cohen

Itzik Manger - în lumina poeziei - la ICR Tel Aviv

(urmare din pag. 8)

Am în fața mea volumul "Idișul cântă", o Antologie lirică apărută sub semnătura lui Emil Dorian (editura Kriterion, 1996) și mă opresc la capitolul dedicat lui Itzik Manger. Din acele pagini și din alte surse cunoscute, extrag câteva date biografice ale poetului. Itzik Manger s-a născut la Cernăuți în anul 1901, în familia unui croitor, oameni simpli și săraci dar dotați cu simt artistic și umor.

După școala primară evreiască, a absolvit cursurile unui gimnaziu german la Cernăuți, unde s-a remarcat de îndată prin pasiunea pentru literatură. Încă de la o vârstă tânără a fost atras de folclorul idiș, de teatrul evreiesc, dar și de poezia germană a lui Goethe, Schiller și Heine. Începe să scrie primele versuri în germană, dar și primele poezii în idiș. Tot atunci s-a evidențiat datorită pasiunii pentru literatură și teatru. În cele din urmă a fost exmatriculat din gimnaziu din cauza comportamentului sau, socotit neadecvat.

Izbucnirea primului război mondial determină familia Manger să se mute la Iași, în anul 1914. Băiatul avea atunci 13 ani. Personalitatea tânărului poet este marcată de orașul Iași, loc unde a luat ființă în 1877, primul teatru idiș din lume, "La Pomul Verde", creat de Abraham Goldfaden. Tânărul Manger obișnuia să vizioneze acolo spectacole de teatru și era interesat tot mai mult de arta teatrală. Contactul cu filologul Barbu

Lăzăreanu l-a determinat să renunțe la limba germană în favoarea limbii idiș.

Debutul său literar are loc în anul 1921. Avea 20 de ani și a publicat la Iași o baladă, într-o revistă bilingvă, româno-idiș, sub conducerea fabulistului Eliezer Steinberg, care l-a sfătuit să își aleagă un gen literar propriu. Acest debut a fost urmat de o intensă activitate publicistică.

După încheierea primului război mondial se stabilește la București. Volumul de debut, "Štern oyfn dakh" (Stele pe acoperiș) este publicat la București în 1929. Colaborează cu presa idiș locală, ține prelegeri despre folclorul spaniol, românesc și țigănesc. Încearcă chiar să editeze o revistă literară în idiș.

Între 1929-1939 Itzik Manger ocupă un loc de cinste în viața literară a Varșoviei. Putea fi văzut adesea declamându-și versurile la Clubul scriitorilor, sau dând interviuri principalelor ziare idiș din oraș. O prestigioasă revistă cu titlul "Literarische Bleter" îi publică periodic articolele.

Din 1929 a editat propria revistă literară, intitulată "Cuvinte alese", în care a publicat poezii, povestiri și unele manifeste culturale. În același timp, a continuat să publice creații literare la diferite edituri: o serie de versuri într-un registru modern, poezii inspirate din Talmud ("Midrașul lui Itzik", 1935); o rescriere teatrală a poveștii sărbătorii de Purim ("Cartea Cântecelor Meghilei", 1936); o adaptare a piesei lui Abraham Goldfaden, "Vrăjitoarea din Botoșani" ("Hotzmakh Spiel", 1937); o serie de portrete din istoria literaturii idiș ("Portrete familiare", 1938). La acestea se adaugă trei mari culegeri de versuri: "Lanternă în vânt" (1933), "Scrisorile lui Velvl Zbarzher către Preafrumoasa Malkele" și "Amurg în oglindă" (1937). La Varșovia mai publică, în 1939, excelentul roman, "Nemaipomenita descriere a vieții lui Shmuel abe Abervo - Cartea raiului".

În condițiile creșterii antisemitismului în politica și societatea poloneză și în urmă anulării cetățeniei sale române de către regimul Dictaturii regale din România, Manger a fost nevoit să părăsească Varșovia în 1939 și să emigreze la Paris. Dar în 1940 Parisul nu mai era sigur pentru evrei. Poetul a fost nevoit să ia calea pribegiei - a fugit la Marsilia, apoi la Tunis și de acolo a izbutit să ajungă în Anglia, mai întâi la Liverpool și apoi la Londra. Manger a obținut cetățenia britanică și a rămas în Marea Britanie circa 11 ani, între anii 1940-1951. A fost o perioadă nefericită, marcat fiind sufletește de moartea fratelui său și de soarta evreilor europeni în timpul Holocaustului.

Între 1951-1958 a trăit la New York. Negăsindu-și un spațiu de activitate în idiș, izolat de un univers cultural de care era legat, a decis în 1958 să emigreze în Israel, unde s-a stabilit

definitiv, în 1967.

Aici, în mod paradoxal, Itzik Manger a reușit să cucerească publicul. În anul 1965 compozitorul, originar din Iași, Dov Seltzer a realizat o producție de succes, un spectacol cu textul „Cântecele Meghilei” al lui Manger, spărgând gheața în ce privea atitudinea rezervată din Israelul oficial față de teatrul idiș. Spectacolul s-a bucurat de succes și a fost prezentat de peste 400 ori.

Ca omagiu, în anul 1968 se instituie în Israel premiul național Itzik Manger pentru literatură idiș.

Itik Manger s-a evidendiat prin felul de a rescrie un material antic și familiar printr-o prismă modernă.

În textul „Midrashul lui Itzik”, Manger prezintă un comentariu modern al povestirilor clasice din Biblie, poziționând personajele biblice în lumea Europei de est din vremea sa. Atitudinea glumeață a autorului față de

textul original se plasează în tradiția parodică și purimică existentă la evrei încă din vechime. Cum spunea tot Manger în prefață, „când am scris această carte, mi-a stat permanent în fața ochilor șapca coțcarului din spectacolele evreiești de Purim”.

Inspirat de genul Purimshpiel, care folosea o povestire din tradiția religioasă pentru a ironiza normele și așteptările vieții religioase evreiești din secolele precedente, Midrashul lui Manger revizuieste în mod radical

portretele tradiționale ale personajelor biblice, cerându-le să-și justifice faptele potrivit cu norme și valori din viața modernă. Personaje în mod obișnuit venerate, ca Abraham și Sara, sunt aspru criticate, în timp ce altele, de obicei estompate, ca Hagar și Ishmael, își au în fine, o voce cuvenită.

În cartea „Cântecele Meghilei”, Manger folosește tehnica sapersonală pentru a politiza și desacraliza textul biblic, citit la sărbătoarea Purim. Cartea este o reistorisire a poveștii Esterei, transpusă în Europa de est din vremea scriitorului. Manger introduce în istorisirea sa un nou personaj - Fastrigoso (pronunția așkenază-idiș pentru numele de rezonanță arameică Fastrigata), un iubit părăsit de Ester, membru în Asociația Croitorilor „Ața și Acul” și care uneltește să-l asasineze pe regele Ahashverosh pentru a recăștiga afecțiunea fostei lui iubite.

Itzik Manger a murit în Israel, în anul 1969, la vârsta de 68 ani. A fost înmormântat ca un poet național israelian.

Versurile sale, de un profund rafinament liric și, de asemenea, dramatismul baladelor au cucerit aprecierile criticilor, dragostea și interesul cititorilor. Poezia sa a fost tradusă în limbi de largă circulație. În anul 1961, unele din textele poetice ale lui Itzik Manger au fost selectate și incluse în Antologia UNESCO a Poeziei Lumii.

Itzik Manger

Ani am rătăcit

Traducere liberă:
CAROL FELDMAN

Ani am rătăcit, m-am tăvălit în străinătate,
Acum plec să mă tăvălesc la mine acasă.
Cu o singură pereche de pantofi, cu o singură
cămașă pe mine,
În mână bastonul. Cum pot fi fără el?

Nu voi săruta colbul tău ca poetul acela mare,
Cu toate că și inima mea e plină de cântec și
plâns.

Ce-nseamnă să sărut colbul tău? Eu sunt colbul
tău.
Și cine – să-mi fie cu iertare – se sărută pe sine?

Voi sta înmărmurit în fața albastrului Kineretului
În veșmintele mele de sărăntoc îmbrăcat,
Un prinț înnegurat, care și-a găsit albastrul său,
Căci albastru e visul său dintotdeauna.

Nu voi săruta albastrul tău, ci doar așa
Ca o rugăciune tăcută voi sta.
Ce-nseamnă să sărut albastrul tău? Eu sunt
albastrul tău.
Și cine – să-mi fie cu iertare – se sărută pe sine?

Voi sta îngândurat în fața marelui tău deșert
Și voi auzi pașii milenari ai cămilelor,
Care leagănă pe cocoșele lor peste nisipuri
Învățătura și marfa și vechiul cânt al pribegiei,
Ce vibrează peste nisipurile înfierbântate,
Moare, își amintește și nu vrea nicicând să
dispară.

Nu voi săruta nisipul tău, nu și de zeci de ori nu.
Ce-nseamnă să sărut nisipul tău? Eu sunt nisipul
tău.

Și cine – să-mi fie cu iertare – se sărută pe sine?

**Carol
Feldman**